

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการศึกษา สำหรับเด็กพิเศษตามแนวจิตตปัญญาศึกษา

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษตามแนวจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัย ชั้นปีที่ ๓ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา ๒๗๑๗๓๕๕ การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา ๒๕๕๒ จำนวน ๒๒ คน ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม คือ ๑๖ สัปดาห์ สัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิต แบบบันทึกหลังสอนของผู้วิจัย และแบบประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษาทำให้เกิดสติและสมาธิ นิสิตได้เรียนรู้ตัวเอง ผู้อื่น ชีวิต และวิชาชีพ และภายหลังเรียนรายวิชาตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่ออกแบบชั้น นิสิตประเมินตนเองว่ามีคุณลักษณะของผู้ที่เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในระดับมาก

Abstract

The objective of this research was to study the results of instructional activities based on contemplative education. The participants were 22 third-year bachelor's degree students in early childhood education who registered for the course 2717355 Education for Exceptional Children in the first semester of academic year 2009. The duration of instructional activities was 3 hours per week for 16 weeks. The data was collected using student journals, research journals, and pre and post student assessment forms. The qualitative data was analyzed by content analysis while the quantitative data was analyzed by using the mean.

The results showed that students who studied using contemplative education activities had greater awareness and concentration. The students felt that they learned

and understood more about themselves, others, life, and the profession. After learning through designed instructional activities, students evaluated themselves and determined that they had transformative learning characteristics at the high level.

ความสำคัญและความเป็นมาของการทำวิจัย

การศึกษาทุกระดับทุกประเภทควรทำให้ผู้เรียนรู้จิตใจตนเองและพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ไม่ใช่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๖) ผลของระบบการศึกษาแบบเดิมๆ ที่เน้นวิชาความรู้ไม่สนใจธรรมชาติผู้เรียน และแยกส่วนกับชีวิตจริง ทำให้เกิดปัญหาภัยสังคม นั่นคือ ไม่ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่หล่อหลอมผู้เรียนโดยใช้เข้าหลอมพิมพ์เดียวกัน กลายเป็นมนุษย์ที่มุ่งแต่จะสร้างฐานะ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือไม่ก็หาความสำราญใส่ตัวโดยใช้สมองคิดน้อยที่สุด (กฤษณมูรติ, ๒๕๕๔) การศึกษาควรมีความหลากหลายเพื่อจัดให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียน ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาต้องส่งเสริมความหลากหลายของการศึกษา ต้องส่งเสริมการศึกษาทางเลือกให้มาก (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๔) หากสถาบันอุดมศึกษาต้องการหล่อหลอมบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความเข้าใจโลกและชีวิต เป็นพลโลกที่สร้างสุขและสันติภาพแก่สังคม สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับกระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการศึกษา โดยจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจตัวเองและเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformation) (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๖)

การทำงานกับเด็กปฐมวัยถือเป็นงานที่ท้าทายและอาศัยความละเอียดอ่อนสูง

เนื่องจากเด็กวัยนี้เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบและมีประสบการณ์ต่อโลกผ่านร่างกายเป็นส่วนใหญ่ ประสาทรับรู้ทั้งหมดของเด็กเปิดรับสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างเต็มที่โดยปราศจากเครื่องกรองหรือกั้นชน (ราหิมา บาลด์วิน แคนซี, ๒๕๔๔) สิ่งทีแวดล้อมรอบตัวเด็กจึงมีอิทธิพลต่อตัวตนของเด็ก ทั้งบุคลิกภาพ อารมณ์ ความคิด และการแสดงออก ข้อมูลจากการสำรวจการพัฒนาแบบองค์รวมของเด็กไทย พ.ศ. ๒๕๔๔ พบว่า ๑ ใน ๓ ของเด็กอายุ ๓ - ๕ ปี เท่านั้นที่มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย และ ๑ ใน ๑๐ ของเด็กปฐมวัยมีความพิการอย่างน้อย ๑ อย่าง ซึ่งตัวชี้วัดสุขภาพเด็กปฐมวัยที่สำคัญ ประกอบด้วย ๑) สถานการณ์เด็ก ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพปัญญา สุขภาพจิตและอารมณ์ ๒) สถานการณ์เด็กด้อยโอกาส และ ๓) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การเลี้ยงดูในครอบครัว การเลี้ยงดูโดยศูนย์เด็กเล็ก และสถานการณ์สื่อในปัจจุบัน (ชินุฑัย กาญจนะจิตรา และคนอื่นๆ, ๒๕๕๑) ดังนั้น การศึกษาต้องพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมและต้องจัดให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน การผสมผสานศาสตร์ทางด้านการศึกษาปฐมวัยเข้ากับศาสตร์ทางด้านการศึกษาพิเศษถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการแก้ปัญหาพัฒนาการเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน ในลักษณะของการให้การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม ทั้งนี้เพราะประสบการณ์ในวัยนี้เป็นรากฐานสำคัญของพัฒนาการในอนาคต

ครูปฐมวัยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องก้าวข้ามข้อจำกัดของตนเองและเปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อการค้นหาแนวทางในการตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะบุคคลของเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ (ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ, ๒๕๔๘) การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องไม่มองข้ามความสำคัญของการศึกษาพิเศษในระดับปฐมวัย คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับครูปฐมวัยคือ ความสามารถในการตัดสินใจที่รอบคอบบนฐานของการสะท้อนความคิด ความรับผิดชอบ จรรยาบรรณความคิดสร้างสรรค์ และความใส่ใจ ซึ่งพื้นฐานของการตัดสินใจที่ดี คือ การช่วยให้นิสิตนักศึกษาครูพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง (Baum และ King, 2006) ดังนั้น การเตรียมพร้อมแก่ครูปฐมวัยในฐานะแม่พิมพ์ผู้มีจิตใจอ่อนโยน ละเอียดอ่อน และไวต่อการตอบสนองต่อเด็กทุกลักษณะ จึงถือเป็นงานสำคัญของสถาบันผลิตครู กระบวนการจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนาครูปฐมวัยให้เป็นผู้เปิดรับละเอียดอ่อน ไวต่อการตอบสนอง และตระหนักรู้ในตนเอง คือ จิตตปัญญาศึกษา

วิจักขณ์ พานิช (๒๕๕๐) ให้ความหมายของคำว่า จิตตปัญญาศึกษา หรือ Contemplative Education ว่าหมายถึง การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เป็นกระบวนการของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเอง ก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง ๓ ภาค คือ ภาคความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ การเรียนรู้เช่นนี้จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่สบาย เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ด้านใน เอาใจใส่จิตใจของผู้เรียนรู้ในทุกขณะ ประกอบด้วยกระบวนการ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑) การฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) เป็นการฟังด้วยหัวใจ ด้วยความตั้งใจ อย่างสัมพันธ์ได้ถึงรายละเอียดของสิ่งที่ฟัง จิตใจตั้งมั่น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการรับรู้ทางอื่นๆ เช่น การมอง การอ่าน การสัมผัส

๒) การน้อมสัจใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการฟังอย่างลึกซึ้ง มีการน้อมนำความคิดนั้นมาใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง อาศัยความสงบเย็นของจิตใจ แล้วจึงนำไปปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลจริง

๓) การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (meditation) เป็นการปฏิบัติธรรมหรือการภาวนา คือ การเฝ้าดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต ทำให้เห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก เห็นความจริงที่ไปพันอำนาจแห่งตัวตนของตน

จิตตปัญญาศึกษา คือ หนึ่งในวิธีการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างลึกซึ้ง และเชื่อมโยงไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกจากรากฐานของการปฏิบัติและฝึกฝนจริง โดยวิธีหลักที่ใช้ คือ การสร้างความรู้เชิงประจักษ์ให้กับผู้เรียน ด้วยการฝึกฝนทางกาย เช่น ชีกง โยคะ การเคลื่อนไหวร่างกายแบบต่างๆ การเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางศิลปะรูปแบบต่างๆ การใคร่ครวญทางความคิดโดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียน จิตตปัญญาศึกษาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านใน ของตนเองในขณะเดียวกันเปิดรับประสบการณ์ด้วยใจที่เปิดกว้าง อันนำไปสู่การตระหนักรู้ การหยั่งรู้ ความเปิดกว้าง การเคารพในความเป็นมนุษย์ และการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย (สื่อการศึกษา, ๒๕๕๒) Zinger (2008) กล่าวว่า การศึกษาต้องทำให้ผู้เรียนได้รับ

การซ่อมแซมสุขภาพทางปัญญาผ่านการพัฒนาทางจิตวิญญาณ มีใช้เน้นเฉพาะการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล การวิพากษ์วิจารณ์ และการวิเคราะห์เชิงปริมาณอย่างเป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้น การปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาก่อให้เกิด “การรู้ตัว” ซึ่งเป็นความสามารถในการดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะ ทั้งนี้ ข้อดีของการสอนตามแนวจิตตปัญญา ได้แก่ ลดความเครียด ความกังวล ลดการขาดเรียนแบบไร้เหตุผล เพิ่มสมาธิและความจดจ่อ เพิ่มความสามารถในการจดจำ และมีความสามารถในการ “อยู่กับปัจจุบัน” และลดความตื่นตระหนกและความกังวลเมื่อต้องพูดในที่สาธารณะ Sumision (2006) กล่าวว่า ความรู้สึก จินตนาการ ปัญญาญาณ และการใคร่ครวญ มีบทบาทร่วมในการพัฒนาความสามารถในการสะท้อนความคิดของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยต่อการพัฒนาวิชาชีพ และการปฏิบัติ

สถาบัน Center for Contemplative Mind in Society (2008) ได้แบ่งวิธีการในการปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาศึกษาออกเป็น ๗ แนวทาง ซึ่งแนวทางทั้ง ๗ อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาความตระหนักรู้และการเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือปัญญาภายใน ได้แก่ การฝึกกับการสงบนิ่ง (stillness practices) การฝึกกับการเคลื่อนไหว (movement practices) การฝึกกับกิจกรรมทางสังคม (activist practices) การฝึกกับกิจกรรมรังสรรค์ (generative practices) การฝึกกับพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (ritual/cyclical practices) การฝึกกับกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ (relation practices) การฝึกกับกระบวนการสร้างสรรค์ (creation process practices) โดยจุดมุ่งหมายของกระบวนการ

เรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง ได้แก่ การเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้งซึ่งความรักเมตตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน และการเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม อันจะนำไปสู่การกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก (ธนา นิลชัยโกวิทย์, ๒๕๕๑)

ปัจจุบันมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนมากขึ้น การเตรียมครูปฐมวัยจึงจำเป็นต้องสร้างทัศนคติของการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาความสามารถในการตอบสนองต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน ซึ่งหัวใจสำคัญของการเข้าใจเด็ก คือ ตระหนักรู้ในตนเองของครู จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นกระบวนการทัศนใหม่ในการพัฒนานิสิตให้มีความเข้าใจตนเองอันนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้ นิสิตมีมุมมองในการมองเห็นเด็กตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ และตอบสนองต่อเด็กได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับกระแสของความพยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันผลิตครูต่างๆ ได้รับแรงผลักดันจากโครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผู้วิจัยติดตามความเคลื่อนไหวตามแนวจิตตปัญญาศึกษาอย่างต่อเนื่อง จึงมีความสนใจนำแนวจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของนิสิต อันจะนำมา

ซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนานิสิตสาขาวิชาการศึกษารัฐมวัยให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายในชั้นเรียนปรฐมวัยได้อย่างมีสติและปัญญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษตามแนวจิตตปัญญาศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยศึกษาแนวจิตตปัญญาศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชา ๒๗๑๗๓๕๕ การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ

กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิตปริญญาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษารัฐมวัย ชั้นปีที่ ๓ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา ๒๗๑๗๓๕๕ การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา ๒๕๕๒ จำนวน ๒๒ คน

บริบทของการวิจัย รายวิชา ๒๗๑๗๓๕๕ การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ เป็นวิชาบังคับ จำนวน ๓ หน่วยกิต สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาการศึกษารัฐมวัย เรียนทุกวันจันทร์ ระหว่างเวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. เป็นเวลา ๑๖ สัปดาห์ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กันยายน พ.ศ.

๒๕๕๒ ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา ๒๕๕๒ เนื้อหาสาระในรายวิชาประกอบด้วย ๑) ภาควิชาชีพครูปรฐมวัย ได้แก่ การสังเกตอย่างใคร่ครวญ ทักษะคิดและการปฏิบัติของครูปรฐมวัยในการทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และ ๒) ภาคความรู้ทฤษฎี ได้แก่ มโนทัศน์เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การให้การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม การบำบัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษ บทบาทของครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการเริ่มต้นเนื้อหาสาระทั้ง ๒ ภาค ดังกล่าวเริ่มด้วยการฝึกสติ ซึ่งเรียกว่า ภาคจิตตปัญญา

กิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาดำเนินไปอย่างเป็นจังหวะที่สม่ำเสมอ ใน ๑ คาบ แบ่งออกเป็น ๓ ภาค เริ่มต้นด้วยภาคจิตตปัญญา ภาควิชาชีพครูปรฐมวัย และจบลงด้วยภาคความรู้ทฤษฎี ระยะเวลาในการเรียนแต่ละครั้งมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม โดยช่วงต้นของภาคการศึกษาให้น้ำหนักกับภาคจิตตปัญญาและภาควิชาชีพครูปรฐมวัย และช่วงปลายของภาคการศึกษาให้น้ำหนักกับภาคจิตตปัญญาและภาคความรู้ทฤษฎี ในแต่ละสัปดาห์ของการเรียนรู้ผู้วิจัยให้นิสิตประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ลงในแบบประเมินตนเอง และสะท้อนการเรียนรู้ลงในแบบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิต

ตารางที่ ๑ รายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์

ช่วงเวลา	พื้นที่ การเรียนรู้	กิจกรรม	รายละเอียดของกิจกรรม
๑๕ นาที	ภาค จิตวิญญาณ	การทำสมาธิ (การสงบนิ่ง)	ผู้วิจัยเปิดเพลงบรรเลง พร้อมพุดนำสั้นๆ ให้นิสิตตามรู้การรับรู้ผ่านผัสสะ และมีสติกับ ลมหายใจ นิสิตผลัดกันกล่าวบทกลอนหรือร้อยแก้วที่เป็น แรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต
๔๕ นาที		การทำงานศิลปะ (กระบวนการสร้างสรรค์)	ผู้วิจัยจัดให้นิสิตได้เรียนรู้ผ่านศิลปะใน ลักษณะต่างๆ เช่น การร้องเพลงประสานเสียง การเคลื่อนไหวตามจังหวะ
๓๐ นาที		สุนทรียสนทนา (กระบวนการเชิง ความสัมพันธ์)	ผู้วิจัยและนิสิตล้อมวงสนทนาตามประเด็นที่ ตั้งไว้
๔๕ นาที	ภาควิชาชีพ ครูปฐมวัย	การฝึกสังเกต (กระบวนการสร้างสรรค์)	ผู้วิจัยให้นิสิตฝึกสังเกตสิ่งต่างๆ ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้
		การฟังเรื่องเล่า / กรณีศึกษา (กระบวนการเชิง ความสัมพันธ์)	ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้นิสิตได้รับประสบการณ์ ตรงเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ เช่น การชมวีดิ ทัศน์เกี่ยวกับการสอนเด็กที่มีความต้องการ พิเศษ การเข้าร่วมเทศกาลภาพยนตร์คนที่มี ความต้องการ (สามารถ) พิเศษ การฟังประสบการณ์จากวิทยากร การอ่าน หนังสืออ่านนอกเวลาเกี่ยวกับการศึกษา สำหรับเด็กพิเศษ
๔๕ นาที	ภาคความรู้ ทฤษฎี	การศึกษาค้นคว้าอิสระ / การนำเสนอรายงาน ตามความสนใจ	ผู้วิจัยให้นิสิตเลือกศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ อย่างอิสระ และนำเสนอในกลุ่มใหญ่
		การฟังบรรยาย	ผู้วิจัยสรุปมโนทัศน์สำคัญของการศึกษา สำหรับเด็กพิเศษระดับปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิต แบบบันทึกหลังสอนของผู้วิจัย และแบบประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการดำเนินการโครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะครุศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตและแบบ

บันทึกหลังสอนของผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลจากแบบประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ผลการวิจัย

๑. ผลการเรียนรู้ของนิสิตจากกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตและแบบบันทึกหลังสอนของผู้วิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๒ ผลการเรียนรู้ของนิสิตจากกิจกรรมการเรียนการสอน

การปฏิบัติตามแนวคิดปัญหา	กิจกรรมการเรียนการสอน	ผลที่เกิดกับนิสิต
การสงบนิ่ง การพัฒนาศูนย ท้องเพื่อการลงมือกระทำ	การเปิดเพลงบรรเลง พร้อมพุดนำสั้นๆ นิสิตนั่งหรือนอนตามอริยาถัย เพื่อฝึกสติและการตามรู้อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของตน	ความสงบ ความนิ่ง ความผ่อนคลาย ความสบายใจ การมีสติ จดจ่อ ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ได้อยู่กับตัวเอง ได้อยู่กับตัวเอง ทำให้ตระหนักรู้ในตัวเองมากขึ้น รู้จักการปล่อยวาง ตัดความคิด หยุดการกระทำ การสงบนิ่งก่อนเรียนช่วยให้มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น จดจำข้อมูลในสิ่งที่เรียนได้ดี ช่วยเรื่องอารมณ์ ความจำ ความคิดให้ดีขึ้น มีความพร้อมในการเรียน ได้ทำอะไรซึ้ง
กระบวนการสร้างสรรค์: การพัฒนาศูนยใจเพื่อการรู้สึก	การร้องเพลงประสานเสียงเพื่อฟังเสียงของตนเองและผู้อื่น	ความสนุกสนาน ความผ่อนคลาย การลิ้มความทุกซึ่ไป ชั่วขณะ เกิดสติ มีสมาธิ การร้องเพลงประสานเสียงทำให้เรียนรู้ที่จะฟังคนอื่น การมีสติกับการร้องเพลงทำให้เป็นคนที่มีจังหวะในจิตใจมากขึ้น ความหมายของเพลงทำให้เรียนรู้ความเป็นจริงของโลกว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีความสำคัญ มีเหตุปัจจัย และมีสิ่งที่ใหญ่กว่าตัวเรา
	การเคลื่อนไหวตามจังหวะเพื่อฝึกสติและการเปิดรับผู้อื่น เช่น การปรบมือ การรับส่งถุงดำ การเคลื่อนไหวตามบทกลอน	ความสนุกสนาน ความผ่อนคลาย เกิดสติ มีสมาธิกับการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกัน กระตุ้นให้ร่างกายตื่นตัว การเคลื่อนไหวตามจังหวะนี้ทำให้ได้สะท้อนตนเอง รู้จักตนเองมากขึ้น เห็นข้อบกพร่อง ข้อจำกัดของตนเอง ความไว้ใจหะ การขาดสติ นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ความไว้วางใจกัน และกัน การเปิดใจรับ และเรียนรู้ว่าสมาธิสามารถเกิดได้ทุกที่มีใช้การนั่งเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ ๒ ผลการเรียนรู้ของนิสิตจากกิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

การปฏิบัติตามแนวคิดปัญญา	กิจกรรมการเรียนการสอน	ผลที่เกิดกับนิสิต
กระบวนการสร้างสรรค์: การพัฒนาศูนยใจเพื่อการรู้สึก (ต่อ)	การสังเกตอย่างใคร่ครวญ โดยสังเกตและบันทึกภาพ ดอกไม้ ใบไม้ เพื่อฝึกสังเกต อย่างไม่ตัดสิน ฝึมองอย่าง เปิดรับ	ความสงบ สมาธิ ได้ฝึกการสังเกตรายละเอียด การสังเกต อย่างใคร่ครวญทำให้ได้คิดทบทวน ได้ใช้เวลาอยู่กับตัวเอง ทำให้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และสัจธรรมของชีวิต
กระบวนการเชิงความสัมพันธ์: การพัฒนาศูนย หัวเพื่อการคิด	การฟังเรื่องเล่าจากวิทยากร หรือการชมภาพยนตร์เพื่อให้ได้เรียนรู้ผ่านมุมมองของผู้อื่น	การชมภาพยนตร์ทำให้เกิดความรู้สึกสนุกและซาบซึ้ง ในขณะเดียวกันได้คิดเชื่อมโยงกับวิชาชีพครู เช่น การเห็นคุณค่าของคำว่าครู การตระหนักถึงหน้าที่ของครู ความรู้สึกซาบซึ้งในวิชาชีพครู การเข้าใจเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การฟังประสบการณ์จากวิทยากร ทำให้ได้เรียนรู้ชีวิต เข้าใจสัจธรรมของการใช้ชีวิต เข้าใจเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับแรงบันดาลใจในการ ค้นหาตัวเองและการดำเนินชีวิต
	การสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้พูด โดยผู้ฟังตั้งใจ ฟัง และแขวนลอยการตัดสินผู้พูด เพื่อฝึกฟัง ผู้อื่นอย่างตั้งใจ และลดอคติของตนเอง	การหยุดรับฟัง การฟังอย่างลึกซึ้ง ปราศจากอคติ ไม่ตัดสินผู้อื่นจากประสบการณ์เดิม การเปิดใจยอมรับ ความคิดเห็นที่แตกต่าง การสนทนากลุ่มทำให้ได้เรียนรู้ มุมมองของเพื่อน ได้ระบายความรู้สึก ได้ทบทวนตัวเอง นอกจากนั้นยังทำให้ความสัมพันธ์กับเพื่อนดีขึ้น

นิสิตสะท้อนความคิดต่อวิธีการจัดการเรียนการสอนว่า “ชอบ” เป็นวิธีการสอนรูปแบบใหม่ที่แตกต่าง เห็นข้อดีของการเรียนลักษณะเช่นนี้แม้ในช่วงแรกบางคนอาจรู้สึกไม่เข้าใจวิธีสอนที่ไม่เน้นการบรรยายความรู้ นิสิตสะท้อนความคิดว่า การเริ่มต้นบทเรียนด้วยการนั่งหลับตาฟังเพลงทำให้จิตใจสงบ ได้พักผ่อน ผ่อนคลาย สบายใจ บรรยากาศการเรียนรู้นอกสถานที่ ไม่น่าเบื่อ ทำให้อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้แสดงความคิดเห็น และเรียนรู้ผ่านความรู้สึก

“การเรียนรู้คือสิ่งที่มีมากกว่าในตัวเรา
บูรณาการทฤษฎีและปฏิบัติ ทำให้ซึมซับเนื้อหา
ได้โดยไม่ต้องอ่าน”

“เหมือนไม่ได้เรียน เพราะว่าอาจารย์เอา
วิชาการมาคุยให้เราฟัง...”

“เราได้คิดตลอดเวลา กระตุ้นให้เราอยาก
มากขึ้น”

“ความรู้อยู่ๆ มันก็แวบขึ้นมาเองได้...บางที
เรารู้เองได้โดยที่เราไม่ได้เปิดตำรา การศึกษาควร
ผลิตคนที่คิดเองได้”

“...ในตอนแรกข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจว่าสอนอะไรกัน สอนไปทำไม ไม่อยากที่จะเรียนอะไรแบบนี้ อยากเรียนเนื้อหาสาระ แต่หลังจากที่เรียนจบข้าพเจ้าก็ค้นพบว่า ได้ประสบการณ์แง่คิด และเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเด็กพิเศษมาก ทุกกิจกรรมที่อาจารย์สอนล้วนมีอะไรแฝงอยู่ในตัวเอง และข้าพเจ้าก็เริ่มเข้าใจในกระบวนการสอนที่ช่วยพัฒนาคนให้เป็นคนจากกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียน...”

นอกจากนั้น นิสิตยังได้สะท้อนความคิดที่มีต่อการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่จัดตามแนวจิตตปัญญาศึกษาว่า ทำให้ได้เรียนรู้ตัวเอง ผู้อื่น ชีวิต และวิชาชีพ ดังนี้

๑. การเรียนรู้ตัวเอง นิสิตสะท้อนความคิดว่า กิจกรรมต่างๆ ทำให้ได้อยู่กับตัวเอง ปลดปล่อยวางความคิด ได้ทบทวนตัวเอง ได้คิดใคร่ครวญ ทำให้รู้จักตัวเองมากขึ้น ตระหนักรู้ด้วยตนเอง เข้าใจตนเอง ภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น นอกจากนี้ นิสิตสะท้อนความคิดว่า การได้เขียนบันทึกทำให้มีความคิดที่แตกยอดออกมา

“...เพียงแต่ถ้าเราเลือกที่จะต้องทำอะไรสักอย่าง การรู้ว่าใจตัวเองต้องการอะไรสำคัญที่สุดที่จะทำให้งานนั้นออกมาได้ผลดี”

“...ฉันลองย้อนมองดูตัวเอง ทำให้รู้ว่าคนเรามากประดีขู้คำพูดก่อนพูดเสมอ เราพูดแต่สิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเรา...ต่างจากเด็กออทิสติกเพราะพวกเขาใส่มาก พูดความจริงทั้งหมดที่มี..”

“...รู้สึกเหมือนเป็นคนใหม่ที่มั่งคั่งความรู้ในสมองมากขึ้น มีความสามารถมากขึ้น พร้อมรับมือกับปัญหา”

“การเขียนบันทึกทำให้ได้ทบทวนและสะท้อนความคิด เป็นการเปิดพื้นที่การแสดงตัวตน ช่วยจดจำอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้”

๒. การเรียนรู้ผู้อื่น นิสิตสะท้อนความคิดว่า กิจกรรมสุนทรียสนทนาทำให้ได้เรียนรู้ที่จะรับฟังสิ่งต่างๆ มากขึ้น เปิดใจยอมรับ ลดอคติ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การฟังเพื่อนทำให้เข้าใจเพื่อนมากขึ้น และเรียนรู้มุมมองการใช้ชีวิตของเพื่อน

“มีการเติบโตทางความคิดวิเคราะห์ เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น มีความรักให้ผู้อื่นอย่างจริงใจ...เรียนรู้ที่จะมองคนอื่นในมุมต่างๆ รับฟัง รับรู้ และเข้าใจ”

“การให้ออกความคิดเห็นทำให้เราได้รับความรู้สึกของคนรอบข้างที่มีต่อเด็กพิเศษ เหมือนเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างมากยิ่งขึ้น”

“กิจกรรมสนทนากลุ่มทำให้รู้สึกว่าข้าพเจ้าเปิดใจยอมรับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น...กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้ทุกคนได้ระบายความรู้สึกผ่านออกมาจากการพูดทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกดีที่จะพูด เป็นการเปิดตัวตนของข้าพเจ้ามากขึ้น หายุดที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และได้เรียนรู้แง่คิดและประสบการณ์การแลกเปลี่ยนจากเพื่อนๆ และอาจารย์”

๓. การเรียนรู้ชีวิต นิสิตสะท้อนความคิดว่าการได้ฝึกสังเกตไปไม้ ดอกไม้ ทำให้เห็นสังขารมของชีวิต เกิดความคิดว่าธรรมชาติกับตัวเราเป็นสิ่งเดียวกัน กิจกรรมทำให้ได้ทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ค้นพบสาเหตุของปัญหา ซึ่งเรียนรู้

ที่จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นจากชีวิต นอกจากนั้น ยังทำให้เปลี่ยนทัศนคติในการมองโลก มองโลก กว้างขึ้น เข้าใจชีวิตมากขึ้น ได้เรียนรู้มุมมองในการดำเนินชีวิต และเรียนรู้การให้และการรับ

“มีการเติบโตทางความคิด วิเคราะห์ เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น มีความรักให้ผู้อื่นอย่างจริงจัง... เรียนรู้ที่จะมองคนอื่นในมุมต่างๆ รับฟัง รับรู้ และเข้าใจ”

“การสังเกตดอกไม้ ใบไม้ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความคิดบึงแวบมาก ทำให้มองหลากหลาย มุม เข้าใจชีวิตมากขึ้น”

“มีสติ มีสมาธิในการคิดทบทวนอยู่กับตัวเอง ได้เรียนรู้ ได้สัมผัสธรรมชาติ และพบว่าชีวิตกับธรรมชาติเป็นสิ่งเดียวกัน”

“ทุกอย่างมีความสุขยามและมีความสุขพิเศษ...ความสุขอยู่ไม่ไกลจากเรา แค่เรามองมัน เราก็จะเห็น...ทุกอย่างถูกสร้างมาอย่างสมดุล”

๔. การเรียนรู้วิชาชีพ นิสิตสะท้อนความคิดว่า ได้รับความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ เข้าใจเด็กพิเศษมากขึ้น เปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเด็กพิเศษไปในทางบวก นอกจากนั้นยังสะท้อนความคิดว่า อยากเป็นครูมากขึ้น ตระหนักและเห็นคุณค่าในวิชาชีพครูมากขึ้น

“...ทุกกิจกรรมที่ผ่านมาแล้วแต่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเหมือนการเดินทางที่เก็บดอกไม้มาเรื่อยๆ จนในที่สุดก็เห็นว่าดอกไม้มีค่าขนาดไหน ตอนที่มันรวมเป็นช่อเป็นกำแล้ว การเดินทางที่เก็บดอกไม้มาเรื่อยๆ ทำให้ข้าพเจ้าเห็นหน้าที่ของคนเป็นครูเด็กพิเศษชัดเจนด้วยเช่นกัน ใจที่เป็นกลาง ไม่ตัดสินเด็ก และใจที่เข้มแข็งพอที่จะให้พ่อแม่เด็กได้เห็นยิวดี ขอกำลังใจและเข้มแข็ง

พอที่จะช่วยเหลือเด็ก ไม่ใช่สงสาร”

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการทัศนคติที่ดีของข้าพเจ้าต่อเด็กพิเศษเป็นบวกมากกว่าเดิม รู้สึกเห็นใจ เข้าใจ และอยากช่วยเหลือเด็กพิเศษมากขึ้น โดยที่ไม่มีอคติหรือจำใจทำ อยากช่วยด้วยความบริสุทธิ์ใจ”

“ความเป็นครูไม่ใช่เพียงแค่คนสอนหนังสือเท่านั้น แต่ยังเป็นคนที่มีส่วนให้ชีวิตของเด็กคนหนึ่งได้รับการเติมเต็มทางจิตใจอีกด้วย”

“...มีความรู้สึกว่ามีความเป็นครูมากขึ้น ความรู้ที่ได้ในวิชานี้สามารถนำไปใช้ในชีวิตและการเป็นครูได้”

อย่างไรก็ตาม นิสิตจำนวน ๔ คน มีประสบการณ์ค่อนข้างไปในทางลบต่อการเรียนการสอนรายวิชานี้ โดยนิสิตสะท้อนความคิดว่า ในบางครั้งมีความรู้สึกท้อและเหนื่อยกับงาน มีความรู้สึกสลับไปมาระหว่างความเบื่อกับความสนุก และไม่เข้าใจการทำกิจกรรมในรายวิชานี้ โดยเฉพาะสุนทรียสนทนา

๒. ผลการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน ตามการรับรู้ของผู้เรียน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ดังนี้

นิสิตจำนวน ๑๔ คน จาก ๒๒ คน ที่ตอบแบบประเมินผู้เรียนครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๑ มีคุณลักษณะของผู้เรียนตามแนวคิดปัญญาศึกษา ก่อนการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$) และหลังการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$)

ผลการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนตามการรับรู้ของผู้เรียนในรายงานวิจัยฉบับนี้เป็นการ

เปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๕ ด้านย่อย คือ การมีสติ การสืบค้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน การน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ความเบิกบานและผ่อนคลาย และการมีจิตตั้งมั่นและเป็นกลาง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานในด้านการน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

หลังการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.18$) เป็นระดับมาก ($\bar{x} = 3.50$) ส่วนด้านความเบิกบานและผ่อนคลายมีคะแนนเฉลี่ยลดลงจากระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$) เป็นระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.48$) สำหรับด้านอื่นๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงระดับการรับรู้

ตารางที่ ๓ การรับรู้คุณลักษณะของผู้เรียนก่อนและหลังการเรียนรู้จำแนกตามด้านย่อยของการเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐาน

คุณลักษณะของผู้เรียน	คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน		คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน	
	\bar{x}	ระดับ	\bar{x}	ระดับ
๑) การมีสติ	3.52	มาก	3.74	มาก
๒) การสืบค้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน	3.71	มาก	3.88	มาก
๓) การน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	3.18	ปานกลาง	3.50	มาก
๔) ความเบิกบานและผ่อนคลาย	3.57	มาก	3.48	ปานกลาง
๕) การมีจิตตั้งมั่นและเป็นกลาง	3.18	ปานกลาง	3.29	ปานกลาง

การอภิปรายผลการวิจัย

๑. ผลการจัดการเรียนการสอนตามแนวจิตปัญญาศึกษาตอบโจทย์ทั้งความรู้เกี่ยวกับตนเอง เนื้อหารายวิชา วิชาชีพ และชีวิต กิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษตามแนวจิตปัญญาศึกษาเป็นการบูรณาการเนื้อหาวิชาการ วิชาชีพ และชีวิตชีวิตเข้าด้วยกัน ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง นิสิตได้เรียนรู้โดยไม่รู้ตัวเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจภายในตนเอง มิใช่การจำเพื่อถูกทดสอบ ที่สำคัญทำให้เกิดความรู้สึก “สนใจใคร่รู้” เรื่องราวต่างๆ นิสิตสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการประมวลองค์ความรู้และความเข้าใจในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ในทางบวก การเข้าใจและเห็นคุณค่าของบทบาทครูในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในขณะเดียวกันนิสิตสะท้อนให้เห็นถึงความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจตนเอง การรู้จักตนเองในแง่มุมที่ต่างไปจากเดิมนอกจากนั้นยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิต ได้รับข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในการปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตน

“...เนื้อหาสำคัญทั้งหมดมาจากกิจกรรมต่างๆ ตลอดภาคการเรียนที่ได้สอดแทรกเนื้อหาผ่านมาทางกิจกรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ถือว่าเป็นวิธีการสอนที่ดีมากๆ ในความคิดของข้าพเจ้า เพราะนอกจากจะทำให้ไม่น่าเบื่อหน่ายแล้ว ผู้เรียนยังได้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ พัฒนาความคิดจนเกิดเป็นความคิดต่อยอดอยู่เสมอ...นอกจากเราจะมีความรู้แล้วเรายังได้ข้อคิดดีๆ มาใช้ในชีวิตประจำวันของเราได้”

๒. หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางนี้ คือ การมีสติและรู้ตัว การเปิดพื้นที่ให้ได้ใคร่ครวญและย้อนกลับมาทบทวนการเรียนรู้ของตนเองเป็นระยะๆ ทำให้นิสิตได้ “หยุด” เพื่อ “เห็น” ตัวเอง ภายใต้บรรยากาศของความไว้วางใจ อิสระ และเปิดรับสอดคล้องกับ วิจักขณ์ พานิช (๒๕๕๐) ที่กล่าวถึงกระบวนการ ๓ ลักษณะที่นำไปสู่การเข้าใจตนเอง ได้แก่ การฟังอย่างลึกซึ้ง การน้อมสูลใจอย่างใคร่ครวญ และการเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง อย่างไรก็ตาม ด้วยธรรมชาติของนิสิตที่มีความแตกต่าง ความหลากหลายของกิจกรรมในรายวิชาจึงมีส่วนช่วยให้นิสิตที่มีความชอบแตกต่างกันได้มีโอกาสเข้าถึง “สติและความสบาย” เช่น บางคนอึดอัดและเบื่อหน่ายกับการร้องเพลงแต่รู้สึกสนุกสนานกับการเคลื่อนไหว บางคนรู้สึกไม่นิ่งในขณะนั่งสมาธิแต่กลับมีสติและจดจ่อกับการสังเกตและวาดรูปดอกไม้ บางคนรู้สึกเกร็งและกลัวกับการพูดในกลุ่มสนทนา แต่รู้สึกปลอดภัยกับการเขียนบรรยายเล่าเรื่องราวต่างๆ ในสมุดบันทึก

๓. ผลการเรียนรู้ในด้านการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานตามตัวชี้วัดแสดงให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เพิ่มขึ้น แม้ว่าผลการเรียนรู้ในด้านการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานตามตัวชี้วัดจะมีระดับเพิ่มขึ้น หากเมื่อพิจารณาในแต่ละตัวชี้วัด พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับที่ลดลง เพิ่มขึ้น และไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องมาจากการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานเป็นการเรียนรู้ที่มีได้เกิดขึ้นภายในเวลา

อันรวดเร็ว หากเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ลึกกว่าการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ Kegan กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนในเชิงการให้ความหมายของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นๆ ใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มิใช่เพียงการเปลี่ยนพฤติกรรมหรือความรู้สึก หากเป็นการเปลี่ยนการรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนวิธีการที่บุคคลให้ความหมายต่อสิ่งนั้นๆ (Berger, 2003) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงตามตัวบ่งชี้ทั้งในด้านการมีสติ การสืบค้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน การน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ความเบิกบานและผ่อนคลาย และการมีจิตตั้งมั่นและเป็นกลาง

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

การนำแนวคิดปัญญาศึกษามาใช้ในการพัฒนานิสิตครูปฐมวัยนับเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สามารถเตรียมครูในอนาคตให้ถึงพร้อมด้วยความเข้าใจในศาสตร์และชีวิต เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลอมรวมความคิด ความรู้สึก และการกระทำเข้าไว้ด้วยกันสร้างให้เกิดความตระหนักทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และวิชาชีพ สร้างให้เกิดความรักเมตตาและการลดละตัวตน ผู้สอนต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแท้เกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษา ในขณะที่เดียวกันต้องหมั่นฝึกฝนตนเองให้เข้าถึงปัญญาภายใน เนื่องจากการเรียนรู้เกิดขึ้น ทั้งในตัวผู้เรียนและผู้สอนจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน โดยความสัมพันธ์เชิงระนาบมีส่วนร่วมสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษณมูรติ. ๒๕๔๔. การศึกษาและสาระสำคัญของชีวิต. แปลโดย นวลคำ จันภา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอันวิภังษา.
- ชื่นฤทัย กาญจนนะจิตรา และคนอื่นๆ. สุขภาพคนไทย ๒๕๕๐. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้แผนงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ธนา นิลชัยโกวิทย์. ๒๕๕๐. ศิลปะการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแนว จิตตปัญญา. ใน จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์, หน้า ๑๓๙ - ๑๖๙. กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. ๒๕๔๔. ธรรมชาติหลากหลาย: การศึกษาหลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. ๒๕๕๖. วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๐ สู่พหุภูมิใหม่แห่งการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- มานิตา ลิโทชาลิต และ ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ. ๒๕๕๒. การรู้แบบผุดเกิด: ประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. ใน จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์, หน้า ๒๔๐ - ๒๙๔. กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราทีมา บาลด์วิน แดนนี. ๒๕๔๔. คุณคือครูคนแรกของลูก. แปลและเรียบเรียงโดย สุวรรณา โชคประจักษ์ชัด อุษาคทานนท์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- วิจักขณ์ พานิช. ๒๕๕๐. เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาดังเส้นทางแสวงหาทาง จิตวิญญาณ. กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา.
- ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ. ๒๕๔๔. การพัฒนากระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้แนวคิดการศึกษานำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎ์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ. ๒๕๕๐. ศิลปะเพื่อการพัฒนาภายในตน: การศึกษาเชิงคุณภาพประสบการณ์การเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. แหล่งทุนกองทุนรัชดาภิเษกสมโภชน์ (๗๕ หน้า). อัดสำเนา.
- สื่อการศึกษา. ๒๕๕๒. จิตตปัญญาศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์. วารสารสื่อพลัง, ๑๗,๑: ๑๔ - ๒๓. (มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๒)

ภาษาอังกฤษ

- Baum, A.C. and King, M.A. 2006. Creating a climate of self-awareness in early childhood teacher preparation programs. *Early Childhood Education Journal*, 33: 217- 222.

- Berger, J.G. 2003. **A summary of the constructive-developmental theory of Robert Kegan**, (Mimeographed).
- Holland, D. 2006. Contemplative education in unexpected places: teaching mindfulness in Arkansas and Austria. **Teacher College Record**, 108,9: 1842 - 1861.
- Sumison, J. 2006. **Early childhood student teachers' reflection on their professional development and practice: A longitudinal study**. [online]. Available from: <http://ses.library.usyd.edu.au/handle/2123/379>[2010, April 1]
- The Center of Contemplative Mind in Society. 2000 - 2008. **What are contemplative practices?**. [online]. Available from: <http://www.contemplativemind.org/practices/> [2008, April 4]
- Zinger L. 2008. Educating for tolerance and compassion: is there a place for meditation in a college classroom?. **College Teaching Methods & Styles Journal (April)**, 4: 25 - 28.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภลักษณ์ ขยันกิจ อวตตพร จางสงขลามาภิโรตถนพรมณี ภาควิชา
หลักสูตร การสอนและเทคนิคในการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย